

ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	<i>перший (бакалаврський)</i>
Галузь знань	<i>Для всіх</i>
Спеціальність	<i>Для всіх</i>
Освітня програма	<i>Для всіх</i>
Статус дисципліни	<i>Нормативна</i>
Форма навчання	<i>очна(денна)</i>
Рік підготовки, семестр	<i>1 рік підготовки весняний/ осінній семестр</i>
Обсяг дисципліни	<i>3 кредити ЄКТС/ 90 год. Модуль 1 (каф. історії): 2 кредити ЄКТС/ 60 год.; лекції – 16 год.; семінарські заняття – 14 год.; самостійна робота здобувача (СР) – 30 год. Модуль 2 (каф. філософії): кредит ЄКТС/ 30 год.; лекції – 6 год.; семінарські заняття – 6 год.; СР – 18 год.</i>
Семестровий контроль/ контрольні заходи	<i>Залік / модульна контрольна робота</i>
Розклад занять	<i>Розклад занять розміщено за посиланням https://rozklad.kpi.ua</i>
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу / викладачів	<i>Розробники силабусу: Керівники робочої групи з розробки силабусу: Костишева Світлана Олександрівна зав. каф. історії, д-р іст. наук, професор; Веденєєв Дмитро Валерійович проф. каф. історії, д-р іст. наук, професор; Богачев Роман Михайлович зав. каф. філософії, к. філос. н., доцент, Руденко Тамара Петрівна доцент каф. філософії, к. філос. н., доцент Члени робочої групи: провідні викладачі кафедри історії (https://history.kpi.ua/departament/academic-staff/) та філософії (https://philosophy.kpi.ua/vikladachi/) Лекційні та семінарські заняття - забезпечують провідні викладачі кафедри історії (https://history.kpi.ua/departament/academic-staff/) та філософії (https://philosophy.kpi.ua/vikladachi/)</i>
Розміщення курсу	<i>Курси розміщені на дистанційній платформі «Сікорський» із застосуванням платформ Google classroom:</i>

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчання та результати навчання

«Історико-філософські засади суспільного розвитку» є фундаментальною навчальною

дисципліною, що належить до нормативних освітніх компонентів циклу загальної першого (бакалаврського) рівня вищої освіти у КПІ ім. Ігоря Сікорського та сприяє формуванню у здобувачів наукового світогляду й підвищенню рівня загальної ерудиції.

Оволодіння цією навчальною дисципліною допомагає у:

- вихованні молоді в дусі патріотизму, формуванню гармонійно розвинутої й самостійної у власних судженнях та діях особистості;
- формуванні громадянина – людини, яка спрямовує зусилля на розбудову відкритого громадянського суспільства;
- найповнішому розкритті здібностей студента та забезпеченню пріоритетності загальнолюдських цінностей під час освіти й формування випускника-спеціаліста. Технічний спеціаліст має володіти широким спектром як загальнонаукових, так і специфічних гуманітарних знань. Гуманітаризація освіти є важливим компонентом загальної гуманізації життя суспільства, адаптацією системи освіти до новітніх запитів техносфери;
- формуванні світогляду, індивідуальної та суспільної свідомості, що відображає буття людини та суспільства через призму моральних оцінок, правових норм, політичних поглядів, уявлень про добро, красу, справедливість, творчість;
- утвердженні життєвих цінностей особистості та суспільства, державотворчих прагнень, стандартів поведінки, знання, що сприяють суспільному розвитку;
- формуванні критичного мислення у сучасних умовах глобалізації, інформаційної насиченості та соціально-політичних змін, становленні взаєморозуміння та стабільності у суспільстві;
- усвідомленні суспільного характеру людського буття через систему взаємовідносин, суспільного виробництва, культуру, глобальні проблеми сучасності.

Метою навчальної дисципліни

формування у здобувачів здатності розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в різних сферах суспільної діяльності, в тому числі у фаховій практичній діяльності, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, що передбачає застосування загальнофілософської методології, розвиток критичного мислення та формування наукового світогляду як теоретичного (систематизованого) відношення суб'єкта до суцього з позицій належного (необхідного), вивчення історичних фактів і документів, комплексного бачення історичного процесу на території України як складової загальноєвропейського простору; вивчення, узагальнення та систематизація знань про основні сучасні трансформації в Європі з визначенням ролі і місця України в них.

Предметом навчальної дисципліни «*Історико-філософські засади суспільного розвитку*» є: розвиток людського суспільства у всій багатовимірності його проявів та філософські вчення про суспільний розвиток від зародження перших соціально-філософських теорій до сьогодення; розвиток географічно та історично окреслених регіонів «Європа» й «Україна», в історичних та культурних паралелях його існування в різні історичні періоди.

Відповідно до освітньо-професійних програм (ОПП) першого «бакалаврського» рівня вищої освіти після вивчення дисципліни студенти мають набути наступних **компетентностей**, таких як:

- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій;
- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина України;
- здатність до саморозвитку, підтримки власного фізичного і психічного здоров'я, ефективного керування часом та інформацією, конструктивної співпраці з іншими, вирішення конфліктів, зокрема в інклюзивному та підтримуючому контексті, участі у суспільному житті;

- здатність діяти творчо, ініціативно та наполегливо, при вирішенні проблем, критично мислити, діяти у співпраці та автономно, приймати обґрунтовані рішення, збирати й обробляти інформацію;
- здатність застосовувати наукові, зокрема математичні, інженерні й технологічні знання та/або методи у професійній діяльності та/або участі у суспільному житті;
- здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства на основі усвідомлення цінностей громадянського (вільного демократичного, інклюзивного) суспільства, верховенство права, прав і свобод людини і громадянина, розуміння соціальних, економічних, політичних концепцій і структур та глобального розвитку і стійкості, брати участь у національному спротиві, захищати Батьківщину, здійснювати професійну діяльність із дотриманням принципів професійної етики та неприпустимості корупції;
- здатність жити і працювати у мультикультурному та мультлінгвальному середовищі на основі розуміння та поваги до того, як ідеї та значення творчо виражаються та передаються в різних культурах і через низку мистецтв та інших культурних форм, розвивати і застосовувати власні ідеї у професійній діяльності з відчуттям свого місця або ролі в суспільстві у різний спосіб та в різних контекстах.

В результаті засвоєння навчальної дисципліни студенти мають продемонструвати результати навчання згідно матриці забезпечення **програмних результатів навчання** відповідним компонентам конкретної освітньої програми, таким як:

- володіти логікою та методологією наукового пізнання, що ґрунтується на розумінні сучасного стану і методології предметної області;
- розуміти і реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;
- оцінювати суспільно-політичні, економічні, культурні надбання на основі розуміння концепцій громадянського суспільства, інклюзії, прав і свобод людини та принципів сталого глобального розвитку;
- генерувати нові творчі та нестандартні ідеї (креативність) при вирішенні комплексних теоретичних та прикладних проблем, виявляти ініціативу та наполегливість у дослідницькій діяльності;
- самостійно здійснювати пошук, евристичний збір, систематизацію та аналітичну обробку складної гуманітарної інформації з різноманітних джерел, приймаючи обґрунтовані філософсько-методологічні рішення;
- інтерпретувати суспільні цінності, як специфічні способи трансляції філософських смислів та ідей в історичному та сучасному контекстах.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

В структурно-логічній схемі ОНП підготовки фахівця першого (бакалаврського) рівня вищої освіти навчальна дисципліна *«Історико-філософські засади суспільного розвитку»* входить до переліку нормативних дисциплін, спрямованих на формування загальних компетентностей фахівця/здобувача.

Пререквізити навчальна дисципліна викладається в 1-му (2-му) семестрі 1-го курсу навчання з усіх ОПП першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та не залежить від інших навчальних дисциплін в структурно-логічній схемі освітньої програми. Основою вивчення модулів навчальної дисципліни є базові знання, які студенти набувають у середній школі, а саме з:

- модуля 1: зі всесвітньої історії, історії України;
- модуля 2: зі всесвітньої історії, світової та вітчизняної художньої літератури.

Постреквізитами дана навчальна дисципліна формує навички / здатність у студентів зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей суспільного розвитку.

3. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1 (КІ).

Розділ I. Цивілізаційні засади суспільно-історичного розвитку та державотворення в Україні
<i>Тема 1.1.</i> Цивілізаційний підхід до вивчення світового суспільно-історичного розвитку
<i>Тема 1.2.</i> Мультикультурна модель розвитку українських земель у контексті цивілізаційних впливів.
<i>Тема 1.3</i> Етапи національного державотворення: від Київської Русі до Козацько-гетьманської держави.
Розділ II. Українське суспільство і державотворення в модерну та новітню добу
<i>Тема 2.1.</i> Українське суспільство в Російській та Австро-Угорській імперіях: процеси модернізації, соціальних перетворень та становлення національної ідентичності.
<i>Тема 2.2.</i> Україна у XX столітті: боротьба за національно-державницьку суб'єктність
Розділ III. Незалежна Україна: державотворення, розвиток демократії, ствердження української політичної нації
<i>Тема 3.1.</i> Становлення демократичної держави, правового й громадянського суспільства
<i>Тема 3.2.</i> Реалізація прав і свобод громадянина в професійній, науково-технічній та мультикультурній сферах.
<i>Тема 3.3.</i> Безпека і оборона України: історичні традиції і сучасні реалії

Модуль 2 (КФ).

<i>Тема 1.1.</i> Філософські виміри світогляду, суспільства, свідомості: розуміння онтологічних, соціальних та когнітивних структур.
<i>Тема 1.2.</i> Цінності громадянського суспільства, принципи етики, місце та роль людини в суспільстві як предмет філософської рефлексії.
<i>Тема 1.3.</i> Критичне мислення, творча діяльність та саморозвиток: застосування наукових та технологічних знань, ідей та методів.

4. Навчальні матеріали та ресурси

Для успішного вивчення навчальної дисципліни та підготовки до лекційних, семінарських занять, модульної контрольної та самостійної роботи з підготовки тем-доповідей на семінарські заняття та/або круглих столів / тем проєктів (кейс) використовується: навчальний матеріал що викладається на лекціях, базова та додаткова література, яку здобувач опрацьовує самостійно із застосуванням конспектів лекцій, інтернет-ресурсів та матеріалів Google classroom. За умов дистанційного навчання можна користуватися літературою, яка розміщена у електронному вигляді на університетських та зовнішніх носіях.

4.1 Базовою літературою

Модуль 1. (КІ)

1. Україна в контексті історичного розвитку Європи: підручник для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх спеціальностей / С. Ю. Боева, В. Ю. Бузань, А. А. Кізлова та ін. ; КПІ ім. Ігоря Сікорського; за ред. С. О. Костилюєвої. Київ : Арт Економі, 2021. 306 с. URL: <https://ela.kpi.ua/items/62bb06be-5af6-41cc-b09f-41f0ae3f0b21> (дата звернення 05.06.2026).
2. Українська держава. Витоки. Історична еволюція. Сучасність. Монографія. К.: Видавничий дім «АДЕФ-Україна», 2024. 428 с. URL: <https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2025/06/Oleh-Rafalskyj.-Ukrainska-derzhava.pdf> (дата звернення 05.06.2026).

3. Українська культура : підручник / [В. О. Лозовой (керівник авт. кол.), Л. В. Анучина, О. В. Бурлука та ін.] ; М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2021. 400 с. URL: https://pravoizdat.com.ua/index.php?route=product/product/download&product_id=4600&download_id=1519 (дата звернення 05.06.2026).

4.

Перга Ю. М. Історія державного управління в Україні. Конспект лекцій : навчальний посібник для здобувачів ступеня бакалавра за спеціальністю 281. Публічне управління та адміністрування. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2023. 55 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi84/0063574.pdf> (дата звернення 05.06.2026).

5. Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність / авт. кол.: О. Рафальський (керівник), Я. Калакура (науковий редактор), О. Калакура, М. Юрій. Київ : ІПіЕнД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 512 с. URL: <https://ipiend.gov.ua/publication/tsyvilizatsijna-identychnist-ukrainstva-istoriia-i-suchasnist/> (дата звернення 05.06.2026).

Модуль 2. (КФ)

1. Вступ до філософії : конспект лекцій : навчальний посібник для здобувачів ступеня бакалавра за всіма освітніми програмами всіх спеціальностей / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: Новіков Б. В., Богачев Р. М., Муратова І. А., Бабіна С. І., Костроміна Г. М., Пенюк В. Б., Руденко Т. П., Самарський А. Ю. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 114 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/48432> (дата звернення 02.06.2026).
2. Вступ до філософії. Методичні рекомендації для підготовки з дисципліни для заочної форми навчання : навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра за всіма спеціальностями та всіма освітніми програмами заочної форми навчання / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: Зуєв В. М., Коваль О. А., Костроміна Г. М., Потіщук О. О., Руденко Т. П., Свідло Т. М., Фесенко А. М., Анацька Н. В., Бабіна С. І., Самарський А. Ю., Дранник В. А., Пенюк В. Б., Процько С. О., Сторожик М. І., Франко Н. О. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2024. 139 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/66695> (дата звернення 02.06.2026).
3. Вступ до філософії. Методичні рекомендації для підготовки до семінарських занять: навч. посіб. для здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за всіма спеціальностями та всіма освітніми програмами / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: Новіков Б. В., Богачев Р. М., Костроміна Г. М., Потіщук О. О., Руденко Т. П., Свідло Т. М., Щириця Т. В., Бабіна С. І., Анацька Н. В., Денисенко Н. В., Дранник В. А., Сторожик М. І., Франко Н. О. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2023. 101 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/57282> (дата звернення 02.06.2026).
4. Данильян О. Г. Філософія : навч. посіб. для підгот. до іспиту та заліку / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. Харків : Право, 2026. 138 с. URL: https://jurkniga.ua/contents/filosofiya-posibnik-dlya-pidgotovki-do-ispitu.pdf?srsId=AfmBOopXN-jykOQRcHcuXMnNTyI3dwbegP7pkC8ruAYQwH5l4igUH_Rg (дата звернення 02.06.2026).
5. Литвинчук О.В., Муляр В.І. Філософія. Навчальний посібник Житомир, 2021 URL: https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7969/%D0%A4%D0%86%D0%9B%D0%9E%D0%A1%D0%9E%D0%A4%D0%86%D0%AF_%D0%9B%D0%98%D0%A2%D0%92%D0%98%D0%9D%D0%A7%D0%A3%D0%9A_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення 02.06.2026).
6. Філософія. Теоретичний курс. Навчальний посібник для студентів закладів вищої освіти За науковою редакцією доктора філософських наук, професора Я.В. Шрамка Кривий Ріг КДПУ 2021. URL: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/4392/1/%D0%A4%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BE%D1%84%D1%96%D1%8F%D0%A2%D0%9A2021.pdf> (дата звернення 02.06.2026).

7. 7. Філософія : навчальний посібник для семінарських занять та самостійної роботи / І. Г. Утюж, В.В. Денисенко. Запоріжжя : ЗДМФУ, 2025. 166 с. URL: <file:///C:/Users/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%87/Desktop/%D0%9D%D0%BE%D1%82%D0%B0%D1%80%D1%96%D1%83%D1%81/%D0%A4%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BE%D1%84%D1%96%D1%8F-2025.pdf> (дата звернення 02.06.2026).

4.2. Додатковою літературою

Модуль 1. (КІ)

1. Аналіз основних тенденцій у сфері колективних ідентичностей українського суспільства: виклики національній безпеці : аналіт. доп. / [Потапенко В., Тищенко Ю., Каплан Ю., Степико М., Валевський О. та ін.]; за ред. В. Потапенка, Ю. Каплан. Київ : НІСД, 2024. 68 с. URL: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.13> (дата звернення 06.06.2026).
2. Веденєєв Д.В., Семенюк О.Г. Розвиток в Україні науково-концептуальних та організаційно-функціональних засад протидії інформаційно-психологічній зброї як знаряддю гібридної конфліктності. Монографія. К.: ДП «Інфотек», 2022. 256 с. URL: https://www.academia.edu/144202022/%D0%A2%D0%95%D0%9A%D0%A1%D0%A2_%D0%9C%D0%9D%D0%94%D0%A6 (дата звернення 06.06.2026).
3. Веденєєв Д.В., Семенюк О.Г. Розвиток концептуальних і науково-практичних поглядів на сутність неконвенційної (гібридної) конфліктності. Монографія. К.: ТОВ «Видавничий дім «АртЕк» 2021. 228 с. URL: https://www.academia.edu/144202351/%D0%9F%D0%9E%D0%92%D0%9D%D0%98%D0%99_%D0%A2%D0%95%D0%9A%D0%A1%D0%A2_ (дата звернення 06.06.2026).
4. Війна Росії проти України (лютий 2014 – лютий 2024 рр.). Стратегії репрезентації. Монографія. Київ: Енциклопедичне видавництво, 2024. 276 с. URL: <https://ev.vue.gov.ua/publications/publikatsii-vydavnytstva/monohrafiiviy-na-rosii-proti-ukrainy-liuty-2014-liuty-2024-rr-stratehii-reprezentatsii-monohrafiia-zah-red-d-i-n-prof-a-kyrydon-kyiv-der-zhavna-naukova-ustanova-entsyklopedychne-vydavnytstvo-2024/> (дата звернення 06.06.2026).
5. Гладкий М.В., Цибулькін В.В. Велична Скіфія – Протоукраїна: науково-енциклопедичне видання. К.: Новий Друк, 2025. 432 с. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe? (дата звернення 06.06.2026).
6. Грицюк В., Веденєєв Д., Євсєєв І. та інші. Рік незламності: Крах операції Z : монографія. Колектив авторів; за загальною редакцією М.В. Ковалю. К.: НУОУ, 2023. 320 с. URL: <https://odnb.odessa.ua/vnn/book/15809> (дата звернення 06.06.2026).
7. Дігтяр Р. В. Історико-правові аспекти державотворення в Україні (XVII–XIX століття) // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2024. Вип. 81(3). С. 302–307. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.3.49> (дата звернення 06.06.2026).
8. Етнополітика в Україні в умовах сучасних суспільно-політичних змін: реальний стан, виклики, перспективи : монографія / автор. кол.: Войналович В. А. (керівник, наук. ред.), Єленський В. Є., Кулик В. М., Малиновська О. А., Набок С. В., Поліщук Ю. М., Рябчук М. Ю. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2023. 424 с. URL: <https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2026/04/ukraine-fight.pdf> (дата звернення 06.06.2026).
9. Закон України «Про основи національного спротиву» від 16.07.2021р. - № 1702-IX (редакція 12.04.2026р.). URL: https://protocol.ua/ua/pro_osnovi_natsionalnogo_sprotivu/ (дата звернення 06.06.2026).
10. Концепція соборності України: витоки, еволюція, політична актуальність. монографія / кол. авт.: Тетяна Бєвз (наук. ред.) та ін. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2025, 576 с. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2026/01/Monohrafiia-Bevz_merged.pdf (дата звернення 06.06.2026).
11. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. Харків : КСД, оновлене вид., 2023. https://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=2&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&Image_file_name=book/11082.pdf&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=0 (дата звернення 06.06.2026).
12. Політичний процес у незалежній Україні: підсумки і проблеми : монографія. Вид. 2-ге, доп.

- Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 704 с. URL: <https://ipiend.gov.ua/publication/politychnyj-protses-u-nezalezhnij-ukraini-pidsumky-i-problemy-2/> (дата звернення 06.06.2026).
13. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки». Указ Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/562022-41377> (дата звернення 06.06.2026).
 14. Старченко Н. П. Українські світи Речі Посполитої. К : Laurus, 2021. 616 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Starchenko_Natalia/Ukrainski_svity_Rechi_Pospolytoi_Istorii_pro_istoriiu/ (дата звернення 06.06.2026).
 15. Україна 1917-1920 років: події та історіографічні контексти : монографія. Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2025. 576 с. URL: <https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2025/09/Soldatenko.pdf> (дата звернення 06.06.2026).
 16. Україна в цивілізаційних потоках ранньої модерності / НАН України, Ін-т історії України. Київ: Академперіодика, 2024. 815 с. URL: <https://www.academia.edu/127163030/%> (дата звернення 06.06.2026).
 17. Україна у боротьбі: війна та перетворення суспільства: Монографія / за ред. Ю. О. Ніколайця. Київ: ІПіЕнД НАН України, 2025. 248 с. URL: <https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2026/04/ukraine-fight.pdf> (дата звернення 06.06.2026).

Модуль 2. (КФ)

1. Аристотель. Політика / Пер. з давньогр. та передм. О. Кислюк. Київ : Основи, 2000. 239 с. URL: <https://chtyvo.org.ua/authors/Aristotle/Polityka/>
2. Візуальні дослідження у контексті теорії та історії культури: навч. посібник/ В. І. Панченко, І.І. Маслікова, О. Ю. Павлова, та ін. ; заг. ред В. І. Панченко. К. : ВПЦ «Київський університет», 2022. 559 с.
3. Декарт Р. Головні правила методу. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/94209-golovn-pravila-metodu.html> (дата звернення 10.06.2026).
4. Гегель Г.В.Ф. Наука логіки. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/94223-georg-vlgelm-frdrh-gegel-1770-1831.html> (дата звернення 10.06.2026).
5. Гегель Г.В. Феноменологія духу. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/94411-georg-vlgelm-frdrh-gegel-1770-1831.html> (дата звернення 10.06.2026).
6. Кант І. Критика практичного розуму. URL: <https://web.archive.org/web/20100225040317/http://ukrknyga.at.ua/load/36-1-0-244> (дата звернення 10.06.2026).
7. Кун Т. Структура наукових революцій. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/94347-tomas-kun-1922-1996.html> (дата звернення 10.06.2026).
8. Людина і світ: підручник / В. П. Андрущенко, Л. В. Губерський, А. Є. Конверський та ін.; за ред. Л. В. Губерського. 4-те вид., перероб. та доп. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2024. 255 с.
9. Платон. Держава / Пер. з давньогр. Д. Коваль. Київ : Основи, 2000. 355 с. URL: <http://aps-m.org/wp-content/uploads/2017/03/Derzhava.compressed.pdf>
10. Рассел Б. Людське пізнання. Його сфера та межі. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/94337-bertran-rassel-1872-1970.html> (дата звернення 10.06.2026).
11. Сартр Ж.П. Екзистенціалізм – це гуманізм. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/622-flosofya-guberskiy-lv.html> (дата звернення 10.06.2026).
12. Шелер М. Місце людини в космосі. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/94299-maks-sheler-1874-1928.html> (дата звернення 10.06.2026).
13. Гайдеггер М. Що таке метафізика? URL: <https://westudents.com.ua/glavy/94210-martn-gaydegger-1889-1976.html> (дата звернення 10.06.2026).

14. Томмазо Кампанелла. Місто Сонця. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3439> (дата звернення 10.06.2026).
15. Нікколо Мак'явеллі. Державець. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/1201/file.pdf> (дата звернення 10.06.2026).
16. Еразм Роттердамський. Похвала глупоті. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3963> (дата звернення 10.06.2026).
17. Томас Мор. Утопія. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/author.php?id=277> (дата звернення 10.06.2026).

4.3. Інформаційними ресурсами

Модуль 1. (КІ)

Модуль 2. (КФ)

1. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Філософія: підруч. [2-ге вид., перероб. і допов.]. Нац. ун-т
2. Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого». Харків: Право, 2018. 432 с.
3. URL: <https://library.nlu.edu.ua/senmk/item/237-filosofia.html>
4. <https://westudents.com.ua/knigi/623-flosofya-danilyan-og.html> (дата звернення 10.06.2026).
5. 2. Лузан А.О. Вступ до філософії. Київ : ЦНЛ, 2019. 136 с. URL:
6. <https://textbook.com.ua/filosofiya/1473453638> <https://westudents.com.ua/knigi/619-vstup-do-flosof-luzan-ao-.html> (дата звернення 10.06.2026).
7. 3. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: Підручник / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн. К. : Книга, 2005. 528 с.
- 8.
- URL: <https://kpdi.edu.ua/biblioteka/%D0%A4%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BE%D1%84%D1%96%D1%8F%20%D0%BC%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%96,%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%80%D1%96%D1%97,%20%D0%9A%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%8C%20%D0%92.%D0%93..pdf> (дата звернення 10.06.2026).
11. 0%93..pdf (дата звернення 10.06.2026).
12. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). [Електронний ресурс] / за ред. акад. НАН України Л. В. Губерського, уклад. Л. В. Губерський, А. О. Приятельчук, І. В. Бойченко [та ін.]. Київ : Знання, 2009. 624 с. URL : <https://pidruchniki.com/1584072037663/filosofiya/filosofiya> (дата звернення 10.06.2026).

Навчальний контент

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Заплановано проведення:

Модуль 1. 8 лекційних та 7 семінарських занять, одна модульна контрольна робота (дві частини).

Модуль 2. - 3 лекційних та 3 семінарських занять.

Метод навчання	Рекомендовано при проведенні занять	
	Лекції	Семінар
Пояснювально-ілюстративний або інформаційно-рецептивний метод (відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо))	+	+
Словесний метод (лекція, бесіда, інструктаж тощо)	+	+
Наочний метод (метод ілюстрацій і метод демонстрацій)	+	+
Дискусійний метод	+	+
Ділова гра (метод активного творчого навчання)		+
Круглий стіл передбачає самостійну підготовку студентами одного чи декількох питань/проблем для колективного обговорення (дискусії чи вільного обміну думками) між учасниками круглого столу та спрямовані для виявлення різних точок зору, пошуків рішень і вироблення спільних позицій, зазвичай, у неформальній обстановці і з рівним правом голосів всіх учасників. Даний метод використовується для закріплення знань з освітнього компоненту та розвитку навичок аргументації		
Кейс-методи які передбачають: описи реальних чи змодельованих ситуацій/ проблем/практичних завдань у виді індивідуальних або комплексних проектів які демонструють досвідченість здобувача та його вміння пошуку рішень та їх обґрунтування; роботу з історичними джерелами; дискусії/дебати та презентаційний матеріал. Такі кейси спрямовані на розвиток аналітичних умінь, навичок критичного мислення та аргументації.		
Частково-пошуковий або евристичний метод (організація активного пошуку рішення поставлених пізнавальних завдань)		+
Метод проблемного викладу (до викладу матеріалу ставиться проблема, формується завдання на основі різних джерел і засобів. На занятті розглядається спосіб рішення задачі).		+
Дослідницький метод (самостійна пошукова робота з літературно-інформаційних джерел / завдань тощо та проведення аналізу матеріалу / завдання).		+

Відповідність методів навчання та оцінювання відображені в рейтинговій системі оцінювання, яка передбачає для:

Модуля 1 (КІ) - роботу на семінарських заняттях, круглі столи /кейс, модульну контрольну роботу, підсумковий залік.

Модуль 2 (КФ) - роботу на семінарських заняттях

5.1 Лекційні заняття

Курс лекцій з навчальної дисципліни «Історико-філософські засади суспільного розвитку» висвітлює:

Модуль 1. (КІ)

№ за/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (перелік дидактичних засобів, завдання на СР)
1.	Цивілізаційний підхід до вивчення світового суспільно-історичного розвитку <i>Перелік лекційних питань</i>

	1. Поняття про «цивілізації» як стійкі культурно-історичні утворення. 2. Провідні зарубіжні та вітчизняні теорії (концепції) цивілізаційної історії людства (XVIII–XX століття). 3. Складові цивілізаційної моделі як стійкого культурно-історичного феномена...
2	Мультикультурна модель розвитку українських земель у контексті цивілізаційних впливів <i>Перелік лекційних питань</i> 1. Поняття про національні соціокультурні системи як продукт історико-цивілізаційного розвитку та мультикультурних впливів. 2. Українські землі між Сходом і Заходом: перетин культур у добу Давнього світу, Середньовіччя та Нового часу. 3. Історичні особливості формування етноконфесійного складу населення українських земель
3	Етапи національного державотворення: від Київської Русі до Козацько-гетьманської держави <i>Перелік лекційних питань</i> 1. Утворення Давньоруської держави. Мультикультурні взаємовпливи Русі з Візантією, Західною Європою, ісламським Сходом та Великим Степом у X–XIII століттях. 2. Перебування українських земель у складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої (XIV – XVII ст.): геополітичні, етнорелігійні, соціокультурні наслідки. 3. Цивілізаційний феномен українського козацтва, його вплив на соціокультурну та духовно-ментальну модель етногенезу українського народу. 4. Особливості устрою Козацько-гетьманської держави як важливого етапу національного державотворення (1649–1764 рр.) ..
4	Українське суспільство в Російській та Австро-Угорській імперіях: процеси модернізації, соціальних перетворень та становлення національної ідентичності <i>Перелік лекційних питань</i> 1. Адміністративний устрій та суспільно-економічний лад в українських землях у складі імперій Романових і Габсбургів (XIX ст. – 1918 р.) 2. Український суспільно-політичний рух та формування національно-культурної ідентичності в українських губерніях Російської імперії (друга половина XIX – 1914 р.) 3. Особливості становища українського населення Західної України: національні суспільно-політичний та культурно-ментальні рухи (друга половина XIX – 1914 р.). 4. Українські землі як театр військових дій Першої світової війни (1914–1918 рр.) та національне суспільно-політичне піднесення під час розпаду імперій.
5	Україна у XX столітті: боротьба за національно-державницьку суб'єктність <i>Перелік лекційних питань</i> 1. Державотворчі пошуки часів Української національної революції 1917–1921 рр. Причини та геополітичні наслідки поразки національної державності. 2. Особливості економічного та соціокультурного розвитку УРСР у міжвоєнний період (1922–1941 рр.) 3. Західна Україна в 1918–1940 рр.: іноземне панування та розвиток національного руху. 4. Україна в Другій світовій війні: внесок у перемогу над нацизмом, утвердження соборності та інтеграція у сферу міжнародних відносин (1939–1945 рр.). 5. Українська РСР у 1945–1991 рр.: державність, соціально-економічний розвиток та національні відносини - реальний статус і суперечності.
6	Становлення демократичної держави, правового й громадянського суспільства <i>Перелік лекційних питань</i> 1. Історичні обставини розпаду СРСР і постання незалежної України. Утвердження України як суб'єкта міжнародних відносин. 2. Формування основних засад та інститутів нової економічної моделі та державно-правового ладу. 3. Становлення громадянського суспільства та багатокультурності в Україні. 4. Сутність поняття «національна стійкість», напрями державної політики з її

	забезпечення.
7	Реалізація прав і свобод громадянина в професійній, науково-технічній та мультикультурній сферах <i>Перелік лекційних питань</i> 1. Ухвалення Конституції суверенної України у 1996 р. Конституційний устрій, комплекс прав, свобод і обов'язків громадянина України. 2. Політика держави у мовно-культурній сфері, щодо національних меншин та зарубіжних українців. 3. Механізми реалізації прав громадянина в професійній, науково-технічній, багатоманітній духовно-культурній сфері. 4. Особливості молодіжної політики в Україні..
8	Безпека і оборона України: історичні традиції і сучасні реалії <i>Перелік лекційних питань</i> 1. Україна у системі міжнародної безпеки: еволюція політичного курсу та утвердження орієнтації на євроатлантичну інтеграцію. 2. Особливості реформування та розвитку сектору безпеки і оборони України. Участь України у міжнародних миротворчих місіях. 3. Новітні концептуальні та організаційно-правові засади оборонної політики та становлення системи національного спротиву. 4. Сили оборони України в АТО та ООС на Сході України та у відсічі агресії Російської Федерації..

Модуль 2. (КФ)

№ за/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (перелік дидактичних засобів, завдання на СР)
1.	Філософські виміри світогляду, суспільства, свідомості: розуміння онтологічних, соціальних та когнітивних структур. <i>Перелік лекційних питань</i> 1. Світогляд як спосіб духовно-практичного освоєння світу. 2. Філософія як теоретичне ядро світогляду. Філософія і наука. 3. Проблема матерії та духу: основні онтологічні позиції. Категорія буття: матеріалістичні та ідеалістичні концепції. 4. Осмислення проблеми людини в історії філософської думки. Специфіка людського буття та його практичні виміри. 5. Філософське осмислення соціального буття. Теорії суспільного розвитку. 6. Філософське розуміння свідомості. Філософський вимір пізнання. Виникнення теоретичного пізнання та формування наукової картини світу.
2	Цінності громадянського суспільства, принципи етики, місце та роль людини в суспільстві як предмет філософської рефлексії. <i>Перелік лекційних питань</i> 1. Еволюція філософського розуміння людини в соціумі: від античного «zoon politikon» (політичної тварини) до ренесансного гуманізму та новочасного індивідуалізму. 2. Ідея «суспільного договору» (Т. Гоббс, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо): як філософський фундамент переходу від природного стану до громадянського суспільства. 3. Людина - свобода - вибір в некласичній філософії. Ірраціоналістична установка філософії життя. 4. Громадянське суспільство як простір цінностей. Етичні виміри суспільного буття та концепція суспільного блага: свобода, рівність, справедливість, суспільний розвиток, прогрес. 5. Проблема відчуження людини в сучасному суспільстві втрата ідентичності в умовах глобалізації та масової культури. Нове місце людини в техногенному світі ХХІ століття.

	6. Філософська та культурна антропологія ХХІ століття. Проблема духовності людини у сучасному суспільстві. Трансгуманізм та постгуманізм.
3	Критичне мислення, творча діяльність та саморозвиток: застосування наукових та технологічних знань, ідей та методів. <i>Перелік лекційних питань</i> 1. Філософське розуміння природи та сутності людини. Діяльність людини як ознака соціального буття. 2. Проблема самореалізації людини в контексті творчої діяльності. Людини як творець і творіння культури. Природа творчості та креативності. 3. Самоактуалізація як найвищий рівень розвитку особистості. Свобода як екзистенційна здатність та ціннісна мета людини. 4. Рефлексивне, творче та відповідальне ставлення людини до світу та до себе. 5. Освіта як фундаментальний онтологічний процес самотворення людини та формування критичного мислення. 6. Пізнання як фундаментальний спосіб буття людини та суспільства.

5.2. Семінарські заняття

Модуль 1. (КІ)

Основні завдання циклу семінарських занять:

- мають за мету розвиток у здобувачів вміння працювати з історичною, суспільно-політичною, мемуарною та навчально-методичною літературою; вміння готувати виступи, формулювати та відстоювати свою позицію, аргументувати, презентувати результати досліджень; працювати в групах та приймати активну участь у дискусіях, робити науково обґрунтовані оцінки цивілізаційним досягненням минулого та сучасного рівня науково-технічного розвитку; узагальнювати, критично осмислювати та адекватно оцінювати нагромаджений в історії зарубіжний та вітчизняний науково-технічний досвід.

За бажанням на початку семестру студенти:

- визначаються з темами відкритих столів, розподіляють їх між собою та готують їх на відповідне семінарське заняття у виді дискусій/дебатів та презентаційного матеріалу для них. Дані відкриті столи спрямовані для закріплення знань з освітнього компоненту та розвитку навичок аргументації;
- або отримують індивідуальні/колективні теми проектів (кейс) та готують до їх обговорення на останніх семінарських заняттях у виді дискусій/дебатів та презентаційних матеріалів.. Дані кейси спрямовані на розвиток аналітичних умінь, навичок критичного мислення та аргументації у здобувачів

№ з/п	Назва теми семінарського заняття
1	Цивілізаційні моделі у всесвітній історії та їх вплив на утворення соціокультурних систем (2 год.) <i>Очікується, що студенти підготують доповідь / презентацію, висловлять власну думку з обґрунтуванням наступних питань</i> 1. Наукові погляди на цивілізаційну модель всесвітньо-історичного процесу. Концепції М. Данилевського, О. Шпенглера, А. Тойнбі. 2. Особливості цивілізаційних поглядів на суспільно-історичний процес в українській науковій та суспільній думці (Л. Мечніков, М. Грушевський, А. Кримський, О. Прицак, сучасна наука). 3. Поняття про соціокультурну систему та чинники її впливу на суспільно-історичний розвиток.
2	Історичний розвиток України в орбіті мультикультурних впливів Схід-Захід. (2 год.)

	<i>Очікується, що студенти підготують доповідь / презентацію, висловлять власну думку з обґрунтуванням наступних питань:</i> 1. Цивілізаційний вплив античних міст-полісів Північного Причорномор'я на розвиток українських земель. 2. Європейський вектор впливу на мультикультурний розвиток українського народу. 3. Становище України на євразійській географічній межі як фактор творення оригінальної мультикультурної моделі. Етногенез народів на землях давньої України (алани, готи, протоболгари, угри, тюрки та інші). 4. Національно-релігійний склад населення та історико-географічне районування як чинник формування соціокультурної моделі України
3	Історичні етапи державотворення в Україні (2 год.) <i>Очікується, що студенти підготують доповідь / презентацію, висловлять власну думку з обґрунтуванням наступних питань</i> 1. Державний лад, соціокультурний світ Давньої Русі та його цивілізаційне взаємозбагачення у взаєминах із Заходом та Сходом у X–XIII століттях. 2. Вплив державницької та культурної спадщини Київської Русі на розвиток Великого князівства Литовського (XIV – XVI ст.). 3. Роль Війська Запорізького у збереженні етнорелігійної ідентичності українського народу в XVI–XVII ст. 4. Козацько-гетьманська держава 1649–1764 рр. як етап національного державотворення.
4.1	Шляхи суспільного розвитку та формування національної ідентичності українського народу під владою імперій. (1 год.) <i>Очікується, що студенти підготують доповідь / презентацію, висловлять власну думку з обґрунтуванням наступних питань</i> 1. Процеси соціально-економічної модернізації українських земель у складі Російської та Австрійської (Австро-Угорської) імперій 2. Розвиток української культури, літератури, просвітництва, театрального мистецтва, історико-гуманітарної науки. 3. Вплив національних громадських рухів, суспільно-політичної думки та української преси на формування української ідентичності. 4. Події Першої світової війни 1914–1918 рр. на українських землях та їх вплив на розгортання національно-державного будівництва. 5. Історико-гуманітарні знання як основа участі громадянина України в суспільно-політичному та культурно-освітньому житті
4.2.	Модульна контрольна робота 1.1 (1 год.) <i>Теми що виносяться на МКР 1.1.:</i> 1. Цивілізаційний підхід до вивчення світового суспільно-історичного розвитку 2. Мультикультурна модель розвитку українських земель у контексті цивілізаційних впливів 3. Етапи національного державотворення: від Київської Русі до Козацько-гетьманської держави
5	Україна на шляху до утвердження національної державності (XX ст.). (2 год.) <i>Очікується, що студенти підготують доповідь / презентацію, висловлять власну думку з обґрунтуванням наступних питань</i> 1. Основні моделі державотворення доби Української революції 1917–1921 рр. 2. Українські землі у складі СРСР та держав Східної Європи у 1922–1940 рр.: порівняльний аналіз соціокультурного розвитку. 3. Українці на фронтах Другої світової війни та внесок України у розгром нацизму. 4. Геополітичні та міжнародно-правові наслідки перемоги у Другій світовій війні для перспективи державницького розвитку України. 5. Історичні етапи формування та соціокультурний розвиток української

	діаспори у XX столітті.
6	Основні засади державного й суспільного ладу України (2 год.) <i>Очікується, що студенти підготують доповідь / презентацію, висловлять власну думку з обґрунтуванням наступних питань</i> 1. Проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. Міжнародно-правовий статус, економічний, науково-технічний та соціокультурний потенціали. 2. Реформування інституцій законодавчої та виконавчої влади, формування нової нормативно-правової системи. 3. Економічні реформи, трансформації в суспільній системі та соціальній структурі населення. 4. Формування життєвих стратегій та суспільної активності в умовах економічної багатоманітності та мультикультурності. 5. Основні напрями зовнішньої політики України в умовах глибинних змін на міжнародній арені
7.1	Реалізація прав і свобод людини в контексті професійної самореалізації, науково-технічної творчості та культурного життя. (1 год.) <i>Очікується, що студенти підготують доповідь / презентацію, висловлять власну думку з обґрунтуванням наступних питань</i> 1. Конституційні принципи державного устрою України як демократичної, правової і соціальної держави. 2. Визначення Конституцією України комплексу особистих прав, свобод і обов'язків громадянина. 3. Реалізація прав громадян у суспільно-політичному житті, професійній та інтелектуальній діяльності в умовах соціокультурної багатоманітності. 4. Захист Батьківщини як конституційний обов'язок громадянина
7.2	Модульна контрольна робота 1.2 (1 год.) <i>Теми що виносяться на МКР 1.2.:</i> 1. Українське суспільство в Російській та Австро-Угорській імперіях: процеси модернізації, соціальних перетворень та становлення національної ідентичності 2. Україна у XX столітті: боротьба за національно-державницьку суб'єктність. 3. Становлення демократичної держави, правового й громадянського суспільства. 4. Реалізація прав і свобод громадянина в професійній, науково-технічній та мультикультурній сферах

Модуль 2.(КФ)

Основні завдання циклу семінарських занять:

- мають за мету розвиток у здобувачів вміння працювати з філософською, суспільно-політичною та навчально-методичною літературою; вміння готувати виступи, формулювати та відстоювати свою позицію, приймати активну участь у дискусії.

№ з/п	Назва теми семінарського заняття
1	Філософські виміри світогляду, суспільства, свідомості: розуміння онтологічних, соціальних та когнітивних структур. (2 год.) <i>Очікується, що студенти підготують доповідь / презентацію, висловлять власну думку з обґрунтуванням наступних питань:</i> 1. Поняття світогляду, його структура. Характеристика історичних типів світогляду (міфологічний, релігійний, філософський). 2. Філософія як теоретичний фундамент світогляду. Особливості наукового світогляду. Наукові революції та їх вплив на зміни світогляду. 3. Філософський вимір буття: проблема буття в історії філософії. Основні форми

	буття. Багатовимірність людського буття. - Основні філософські теорії розуміння суспільства: від Античності до Нового часу. - Теорії суспільного розвитку: формаційний, цивілізаційний, стадійний. Теорії постіндустріального (інформаційного) суспільства. - Свідомість як когнітивний та філософський феномен. - Поняття пізнання та його види. Рівні і форми пізнання. - Філософія як методологія наукового пізнання і джерело розвитку наук. Теорія пізнання. Основні методи пізнання. - Філософське осмислення світу як цілого та місця людини в ньому. Наукова картина світу. - Історико-філософські концепції онтології: матеріалістичні та ідеалістичні концепції буття. - Осмислення проблеми людини в історії філософської думки. Практичні виміри людського буття. - Філософське осмислення соціального буття. Поняття соціальної структури суспільства. - Суспільно-історичний процес. Єдність та розмаїття всесвітньої історії. Лінійна та нелінійна модель історичного часу.
2	Цінності громадянського суспільства, принципи етики, місце та роль людини в суспільстві як предмет філософської рефлексії. (2 год.) <i>Очікується, що студенти підготують доповідь / презентацію, висловлять власну думку з обґрунтуванням наступних питань:</i> - Аристотелівське розуміння людини як «політичної тварини» (zoon politikon). - Концепція «природного стану» та походження держави у Т. Гоббса. - Філософська категорія «громадянське суспільство». - Категоричний імператив І. Канта. - Концепція «справедливості як чесності» Дж. Роулза. - Співвідношення «негативної» та «позитивної» свободи (Е. Фромм). - Феномен «втечі від свободи» у психоаналітичній антропології Е. Фромма. - Трансформація української суспільної думки (від етико-гуманістичних ідей Г. Сковороди до концепцій ХХІ століття). - Розвиток інформаційного суспільства та цифрових технологій у ХХІ ст. - Вплив штучного інтелекту на розвиток людини та суспільства. - Проблема духовності людини у сучасному суспільстві. Трансгуманізм та постгуманізм.
3	Критичне мислення, творча діяльність та саморозвиток: застосування наукових та технологічних знань, ідей та методів (2 год.) <i>Очікується, що студенти підготують доповідь / презентацію, висловлять власну думку з обґрунтуванням наступних питань:</i> - Критичне мислення та філософська рефлексія: проблема методологічного сумніву. - Пізнання як філософська проблема: сутність та основні підходи. Рівні та форми пізнання. - Істина та її критерії у процесі пізнання. - Методи наукового пізнання. - Специфіка пізнання людини у філософії. - Особливості пізнання суспільства та суспільних явищ. - Творчість як духовно-соціальний феномен та засіб пізнання світу. - Критичне мислення та візуальна культура - Філософія техніки. Значення інженерних та технологічних знань у професійній діяльності та суспільному житті.

Платформа дистанційного навчання:

При дистанційному навчанні можуть використовуватися такі сервери відеоконференцій, як ZOOM та/або Goggle Meet, освітній вебсервіс Google Classroom на платформі «Сікорський», месенджери для комунікацій зі студентами, університетське програмне забезпечення Інформаційно-телекомунікаційної системи «Електронний кампус», за допомогою яких:

- спрощується розміщення методичних рекомендацій, навчальних матеріалів, літератури тощо;
- здійснюється зворотній зв'язок зі здобувачами щодо навчальних завдань та змісту навчальної дисципліни;
- перевіряються і оцінюються виконані завдання;
- ведеться облік виконання здобувачами плану навчальної дисципліни, дотримання графіку подання навчальних/індивідуальних завдань та їх оцінювання..

5. Самостійна робота здобувачів

Самостійна робота передбачає: підготовку до лекцій та семінарських занять; модульної контрольної роботи (МКР); заліку тощо.

6.1. *Теми для самостійного опрацювання* – не заплановано.

6.2. *Підготовка до лекційних та семінарських занять* - здобувачу виділяється 38 годин СР.

6.3. *Модульна контрольна робота (модуль 1)* – здобувачу відводиться 4 години СР. Перелік тем для підготовки до МКР надано у п.5.2. силабусу (модуль 1).

6.4. *Залік (модуль 1)*. Залік з модуля 1 проводиться за графіком на 16 -17 тижнях. На підготовку до заліку відводиться до 6 годин СР. Перелік питань для підготовки до заліку надано у Додатку А.

Політика та контроль**6. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)****7.1.Правила відвідування занять**

Лекції. Важливо відвідувати лекції, де висвітлюється систематизований навчальний матеріал, демонструються презентації, акцентується увага на основних питаннях визначених тем. Без прослуховування лекційного матеріалу студенту буде складно підготуватися до семінарського заняття, модульної контрольної роботи, виконати експрес-контрольні, підготувати доповідь або тези на студентську наукову конференцію якщо він не буде відвідувати лекції. Відпрацьовувати пропущені лекції не потрібно.

Семінарські заняття. Студентам рекомендується відвідувати семінари, бо остаточний рейтинговий бал значною мірою залежить саме від результатів роботи на семінарських заняттях. Активна участь студента на семінарах є обов'язковою: рейтинг студента значною мірою формуватиметься за результатами його роботи на заняттях. Відсутність на семінарських заняттях або непідготовленість до них призводять до зниження підсумкових балів з модулів навчальної дисципліни.

7.2. Правила виконання завдань

Опрацьовуючи навчальний матеріал навчальної дисципліни *«Історико-філософські засади суспільного розвитку»*, здобувачі:

на лекціях: можуть брати участь у дискусіях;

на семінарських заняттях:

- виконують модульну контрольну роботу із застосуванням платформи «Сікорський» (модуль 1);
- роботу з підготовки доповіді за темами семінарських занять на основі вивчення джерел та літератури з обов'язковим посиланням на них (доповіді бажано супроводжувати **власноруч** підготовленими презентаціями);
- беруть участь у дискусіях з проблемних питань, роблять власний аналіз та узагальнення наукової інформації;
- обґрунтовують та формулюють власні позиції.

7.3. Правила поведінки на заняттях.

На **лекціях** здобувачі уважно слухають лектора та за потреби фіксують важливу інформацію.

На **семінарах** очікується, що кожен здобувач має бути готовим по всім питанням плану, доповнюватиме доповіді інших здобувачів та висловлюватиме власну думку під час обговорень та не читати чужі тексти. Здобувачам дозволяється користуватися власними письмовим нотатками. Допускається використання гаджетів для реалізації навчальних цілей.

7.4. Заохочувальні та штрафні бали

Заохочувальні бали студенти можуть отримати завдяки:

з Модуля 1 (КІ)

- участі у щорічній Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції "Україна: історія, культура, пам'ять" (підготовка тез доповіді);
- участі у щорічній олімпіаді з «Історії України» (за умови більше 80% правильних відповідей);
- виконанню творчого завдання (наприклад, написання есе за рекомендованою викладачем темою)
- участі у роботі студентського гуртка наукового спрямування «Клуб шанувальників історії»;

з Модуля 2 (КФ)

- додаткове проходження онлайн курсів з поглибленим вивченням окремих тем Модуля 2;
- наукові публікації за тематикою Модуля 2.
- участі у щорічній олімпіаді з «Філософії».

Згідно п.2.7 Положення (<https://osvita.kpi.ua/node/37>) сума заохочувальних балів не може перевищувати 10 балів, при цьому загальний рейтинговий бал здобувача не може перевищувати 100 балів.

Штрафні бали не передбачені.

7.5. Політика крайніх термінів та перескладань.

Згідно пп.3.1. – 3.2. Положення (<https://osvita.kpi.ua/node/37>) непроходження здобувачами заходу поточного контролю (наприклад, модульна контрольна робота, робота на семінарському занятті, тестуванні тощо) під час аудиторного заняття в синхронному режимі **без поважних причин оцінюється у 0 балів**.

Якщо контрольні заходи пропущені здобувачем з поважних причин, то йому надається можливість виконати їх у визначеними викладачем часом та формою. Оцінка відпрацьованих здобувачем контрольних заходів проводиться згідно рейтингової системи оцінювання результатів навчання (п.8 Силабусу).

7.6. Політика університету

Академічна доброчесність

Політика та ключові принципи академічної доброчесності визначені у розділі 3 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені

Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

Інша необхідна інформація стосовно академічної доброчесності визначена у «Положенні про систему запобігання академічного плагіату в КПІ ім. Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://osvita.kpi.ua/node/47>, а також на вебсторінці університету: <https://kpi.ua/academic-integrity>

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки здобувачів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>

Політика використання штучного інтелекту

Політика використання штучного інтелекту та її принципи регламентуються наказом «Політика використання штучного інтелекту для академічної діяльності в КПІ ім. Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://osvita.kpi.ua/node/1225>

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Види контролю

Поточний контроль: здійснюється під час навчальних занять і має на меті перевірити рівень підготовки здобувачів.

Календарний контроль: проводиться двічі за семестр як моніторинг поточного стану виконання вимог силабусу: атестований (а) та неатестований (н/а).

Критерій			Перша атестація	Друга атестація
Термін атестації			7-ий тиждень	13-ий тиждень
Умови отримання атестації	Поточний рейтинг		≥ 10 - 15 балів	≥ 20 - 25 балів
	Модуль 1 (КІ)			
	Поточний контрольний захід	МКР 1.1.	+	+
		МКР 1.2.	–	–
	Семінарські заняття	№№ 1-3	+	+
		№№ 4-5	–	+
		№№ 6-7	–	–
	Модуль 2 (КФ)			
	Семінарські заняття	№ 1	+	+
		№ 2	–	+
		№ 3	–	–

Семестровий контроль: залік за модулем 1.

Система оцінювання (поточний контроль)

Рейтинг здобувачів з освітнього компоненту «Історико-філософські засади суспільного розвитку» складається з наступних балів:

Модуль 1 – 70 балів

Модуль 2 – 30 балів

Модуль 1 (КІ)

Рейтинг здобувача складається:

1) активна робота на 7 семінарських заняттях (підготовка доповідей з презентаціями, доповнення, участь у дискусіях та інше);

2) виконання модульної контрольної роботи.

Система оцінювання контрольних заходів:

№ з/п	Контрольний захід	%	Ваговий бал	Кіл-ть	Всього
1.	Робота на семінарських заняттях:	56	8	7	56

2	Модульна контрольна робота (дві частини)	14	14 (7)	1 (2)	14
	Всього	70			70

1. Робота на семінарських заняттях

Ваговий бал за семінарське заняття – 8 балів

Максимальна кількість балів за роботу на семінарах становить – 8 балів * 7 занять - 56 балів.

Критерій оцінювання відповіді на семінарі:

8 балів	- тема розкрита повністю (не менше за 90% потрібної інформації). Надано відповідні обґрунтування та особистий погляд на проблему та / або активна робота при обговоренні питань.
6-7 балів	- тема розкрита достатньо повно (не менше за 75% потрібної інформації). Надано з незначними неточностями обґрунтування та/або особистий погляд на проблему та активна робота при обговоренні питань.
5 балів	- тема розкрита неповно (не менше за 60% потрібної інформації), недостатньо обґрунтована.
0 балів	- тема не розкрита, відсутній особистий погляд на проблему.

2. Модульна контрольна робота

Модульна контрольна робота складається з двох частин.

Ваговий бал однієї частини МКР становить – 7 балів.

Максимальна кількість балів за МКР становить – 7 балів * 2 – 14 балів.

Критерій оцінювання однієї частини МКР

7 балів	- відповіді повні та правильні (не менше за 90% потрібної інформації)
5-6 балів	- достатньо повні відповіді (не менше за 75% потрібної інформації)
4 бали	- неповні відповіді (не менше за 60% потрібної інформації)
0 балів	- відповіді відсутні або невірні (менше за 60% потрібної інформації)

Модуль 2. (КФ)

Рейтинг здобувача з модуля 2 складається з балів, що отримуються за:

1) активна робота на 3 семінарських заняттях (підготовка доповідей з презентаціями).

Система оцінювання контрольних заходів:

№ з/п	Контрольний захід	%	Ваговий бал	Кіл-ть	Всього
1.	Робота на семінарських заняттях:	30	10	3	30
	Всього	30			30

1. Робота на семінарських заняттях

Ваговий бал за семінарське заняття – 10 балів

Максимальна кількість балів за роботу на семінарах становить – 10 балів * 3 заняття - 30 балів.

Критерій оцінювання відповіді на семінарі:

9 - 10 балів	- тема розкрита повністю (не менше за 90% потрібної інформації). Надано відповідні обґрунтування та особистий погляд на проблему.
7 - 8 балів	- тема розкрита достатньо повно (не менше за 75% потрібної інформації). Надано з незначними неточностями обґрунтування та/або особистий погляд на проблему.
6 балів	- тема розкрита неповно (не менше за 60% потрібної інформації), недостатньо обґрунтована.
0 балів	- тема не розкрита, відсутній особистий погляд на проблему.

Залік Залікова контрольна робота.

Згідно пп.3.8 – 3.10, 3.12 Положення (<https://osvita.kpi.ua/node/37>):

1. Рейтингова оцінка з навчальної дисципліни доводиться до здобувача на заліку під час заліково-екзаменаційної сесії на 16 тиждень (п.3.8).
2. Здобувачі, що набрали 60 і більше балів, отримують відповідну рейтингову оцінку без потреби виконання залікової контрольної роботи (п.3.9.).
3. Здобувачі, які набрали менше 60 балів, а також ті, хто бажають підвищити свою рейтингову оцінку, виконують залікову контрольну роботу, яка оцінюється максимально у **100 балів** (п. 3.10.).
4. Якщо здобувач, який складав залік для підвищення своєї рейтингової оцінки, і за його результатами отримав меншу за поточну кількість балів, то він отримує рейтингову оцінку за результатами заліку («жорсткий підхід», п.3.12).

Максимальна оцінка за залікову роботу – 100 балів

Форма проведення – комбінована (письмова, тестування / усна співбесіда)

Кількість балів:

Розділ I. Цивілізаційні засади суспільно-історичного розвитку та державотворення в Україні	30 балів
Розділ II. Українське суспільство і державотворення в модерну та новітню добу	30 балів
Розділ III. Незалежна Україна: державотворення, розвиток демократії, ствердження української політичної нації	20 балів
Тестове завдання або співбесіда	20 балів

Критерій оцінювання тестового завдання або співбесіди:

Кількість питань на тестове завдання визначається та розробляється кожним НПП. у відповідності до власних методичних напрацювань з урахуванням максимальних 20 балів виділених на тест

12 - 20 балів	правильні відповіді (не менше 60%)
0 балів	відповіді відсутні або правильних відповідей менше 60%

Критерій оцінювання одного залікового питання:

28 - 30 балів	18 - 20 балів	повна відповідь (не менше за 90% потрібної інформації)
23 - 27 балів	15 - 17 балів	достатньо повна відповідь (не менше за 75% потрібної інформації)
18 - 22 балів	12 - 14 балів	неповна відповідь (не менше за 60% потрібної інформації)
0 балів	0 балів	відповідь відсутня або невірна (менше за 60% потрібної інформації)

Здобувач може оскаржити оцінку викладача, подавши відповідну скаргу викладачу не пізніше наступного дня після ознайомлення здобувача з виставленою оцінкою. Скарга розглядатиметься за процедурами, встановленими університетом <https://osvita.kpi.ua/node/182>.

Рейтингова оцінка здобувача складається з балів, отриманих здобувачем за результатами заходів поточного контролю та заохочувальних балів. До відомості викладач вносить рейтингову оцінку з подальшим переведенням її до оцінок за університетською шкалою (Таблиця 1), та за потреби відмітку «не допущено» або «усунено» (п.3.13 Положення, Таблиця 2).

Таблиця 1. Відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

Рейтингова оцінка здобувача (бали)	Університетська шкала оцінок рівня здобутих компетентностей (результатів навчання)
100–95	Відмінно
94–85	Дуже добре
84–75	Добре
74–65	Задовільно
64–60	Достатньо
Менше за 60	Незадовільно

Таблиця 2. Відмітки у відомості семестрового контролю

Не допущено	Дана умова не передбачена в РСО.
Усунено	Порушення принципів академічної доброчесності або морально-етичних норм поведінки

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

НПП можуть вносити уточнення до змістовних модулів, РСО (окрім розподілу балів на залік) відповідно до власних методичних напрацювань.

Рекомендований перелік питань до семестрового контролю (заліку) надані в **додатку А** до силабусу.

Перелік тем на МКР надано в п. 5.2 силабусу. Питання до МКР розробляються кожним НПП у відповідності до власних методичних напрацювань.

В Університеті визнання результатів навчання в інших ВНЗ в тому числі у неформальній/інформальній освіті ухвалено в:

- Положенні про визнання іноземних документів про освіту (<https://osvita.kpi.ua/node/123>);
- Положенні про визнання в КПІ ім. Ігоря Сікорського результатів навчання, набутих у неформальній/інформальній освіті (<https://osvita.kpi.ua/node/179>);
- Положенні про академічну мобільність (<https://osvita.kpi.ua/node/124>);
- Порядку оформлення індивідуального навчального плану студентів, які беруть участь у програмах академічної мобільності (<https://osvita.kpi.ua/node/186>).

При наявності у здобувача документів, які підтверджують його участь у наукових конференціях (міських, міжміських, Всеукраїнських тощо), академічній мобільності (в тому числі індивідуальній) за темою семінарського заняття або розділу навчальної дисципліни, вони можуть враховуватися викладачем у семестровому та поточному контролі відповідно до рейтингової системи оцінювання результатів навчання. Додаткова валідація даних результатів неформального навчання не передбачається (згідно п. 2.2. Положенням про визнання в КПІ ім. Ігоря Сікорського результатів навчання, набутих у неформальній/інформальній освіті).

Позааудиторні заняття

Можлива участь студентів у:

- науково-дослідницькій роботі та оприлюдненні її результатів, зокрема, на Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції "Україна: історія, культура, пам'ять", яку щороку проводить кафедра історії та інших;
- діяльності студентського гуртка наукового спрямування «Клуб шанувальників історії»;
- олімпіаді з історичних дисциплін в тому числі з «Історії України», що проводиться на кафедрі історії;
- олімпіаді з «Філософії», що проводиться на кафедрі філософії.

Дистанційне навчання

Можливе синхронне та асинхронне дистанційне навчання з використанням платформи для відео-конференцій (Google Meet) та освітньої платформи дистанційного навчання «Сікорський» (Google Classroom).

Навчальний процес у дистанційному режимі здійснюється відповідно до затвердженого розкладу навчальних занять. Заняття проходять з використанням сучасних ресурсів проведення онлайн-зустрічей (організація відео-конференцій).

Інклюзивне навчання

Допускається відповідно до «Положення про організацію інклюзивного навчання у КПІ ім. Ігоря Сікорського» (2020). Детально: <https://osvita.kpi.ua/ppoin>

Робочу програму навчальної дисципліни (Силабус):**Складено**

Зав. каф. історії, д-р іст. наук, професор Костишева Світлана Олександрівна

проф. каф. історії, д-р іст. наук, професор Веденєєв Дмитро Валерійович

зав. каф. філософії, канд. філ. наук, доцент Богачов Роман Михайлович

доцент каф. філософії, канд. філ. наук, доцент Руденко Тамара Петрівна

та провідні викладачі кафедри історії (<https://history.kpi.ua/department/academic-staff/>)

та філософії (<https://philosophy.kpi.ua/vikladachi/>)

посада, науковий ступінь, вчене звання, ПІБ

Ухвалено кафедрою **_історії_** (протокол № 20 від 10 червня 2026р.)

Ухвалено кафедрою **_філософії_** (протокол № ____ від ____ червня 2026р.)

Погоджено Методичною радою Університету (протокол № ____ від ____ червня 2026р.)

Додаток А
Перелік питань до семестрового контролю (екзамен)

Зразок залікового білету

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ім. ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

Рівень вищої освіти _____ **перший (бакалаврський)**

Спеціальність Для всіх

Освітня програма Для всіх

Навчальна дисципліна Історико-філософські засади суспільного розвитку

ЗАЛІКОВИЙ БІЛЕТ № _____

- 1** *Питання з I блоку питань*
- 2** *Питання з II блоку питань*
- 3** *Питання з III блоку питань*
- 4.** *Тестове завдання / усна співбесіда*

Затверджено на засіданні кафедри Історії
(Протокол № __ від __. __.202__р.)

Завідувач кафедри історії _____ Ім'я ПРИЗВИЩЕ
(підпис)

ПИТАННЯ для формування екзаменаційних білетів*

Питання з I блоку питань. Цивілізаційні засади суспільно-історичного розвитку та державотворення в Україні

- 1.Поняття про цивілізацію як стійкий історико-культурний тип у розвитку людства.
- 2.Теорія цивілізаційного розвитку Миколи Данилевського
- 3.Теорія цивілізаційного розвитку Освальда Шпенглера
- 4.Модель цивілізаційного розвитку Арнольда Тойнбі
- 5.Михайло Грушевський, Атафангел Кримський про цивілізаційні впливи Заходу і Сходу в історії України.
- 6.Географічне становище земель України як арени цивілізаційно-культурних впливів Заходу й Сходу.
- 7.Протоцивілізаційні утворення на території України в її сучасних кордонах. Трипільська культура в контексті цивілізаційного розвитку.
- 8.Вплив античних міст-держав у Північному Причорномор'ї на соціокультурний розвиток давнього населення території України
9. Основні риси державності та соціокультурного світу Давньоруської держави (Київської Русі) у XIII століттях.
10. Вплив Хрещення Русі на розвиток культури та міжнародних зв'язків Давньої Русі.
11. Візантійська культура та її впливи на слов'янські народи
12. «Великий Степ» і Київська Русь: цивілізаційні взаємовпливи
13. Цивілізаційні впливи колишньої Київської Русі на суспільний та культурний розвиток Великого князівства Литовського у XIV – XVI ст.

14. Відгомін європейського Ренесансу та Реформації в українських землях у складі Речі Посполитої
15. Європейські соціокультурні впливи на українських землях Речі Посполитої у XVI – XVII ст.
16. Люблінська 1569 р. і Берестейська 1596 р. унії та їх наслідки для українського народу.
17. Українське козацтво як цивілізаційний феномен та його вплив на європейську історію.
18. Воєнно-адміністративний, судовий, територіальний устрій Війська Запорізького
19. Козацько-гетьманська державність (1648–1764 рр.) як етап національного державотворення
20. Посередництво української інтелігенції в поширенні європейського культурного продукту в Російській імперії XVII – поч. XVIII ст.

Питання з II блоку питань. Українське суспільство і державотворення в модерну та новітню добу

1. Українські землі під соціокультурним впливом Російської імперії у XIX – на початку XX ст.
2. Українське суспільство у загальноєвропейських процесах XIX ст. «Весна народів».
3. Формування української модерної нації в складі Австро-Угорської імперії на межі XIX–XX ст.
4. Зародження українського національно-політичного руху та його ідеологічні течії (кінець XIX ст. – 1917 р.).
5. «Українське питання» у геополітичних планах провідних держав Європи у контексті Першої світової війни
6. Державотворчі й соціокультурні моделі української національної державності 1917–1921 рр. (Українська Народна Республіка доби Центральної Ради та Директорії, гетьманат Павла Скоропадського, Західноукраїнська Народна Республіка).
7. Причини поразки національної державності 1917–1921 рр. та геополітична доля українських земель.
8. Радянська державно-політична й соціокультурна модель на землях України: базові риси та еволюція (1922–1941 рр.)
9. Особливості соціокультурного розвитку західноукраїнських земель у складі зарубіжних держав у 1918–1940 рр.
10. Територія України як театр військових дій Другої світової війни у 1941–1944 рр.
11. Внесок українського народу у перемогу Об'єднаних Націй над нацизмом у Другій світовій війні.
12. Наслідки Другої світової війни для забезпечення соборності українських історичних земель та входження Української РСР до системи міжнародних відносин.
13. Українська РСР у 1945–1991 рр.: державно-адміністративний лад та соціально-економічний розвиток та національні відносини.
14. Українська РСР у 1945–1991 рр.: соціокультурний розвиток та суперечності у національних відносинах.

15. Радянська Україна на міжнародній арені: членство в ООН та участь у боротьбі за мир та розрядку міжнародної напруги.
16. Суспільно-політичні рухи в Україні доби «перебудови» 1985–1991 р. Декларація про державний суверенітет України 16 липня 1990 р.
17. Етноконфесійний склад населення України станом на 1991 рік.
18. Особливості історико-географічного районування України.
19. Історичні етапи формування української діаспори (кінець XIX – XX ст.).
20. Суспільно-політична структура, наукові, освітні, літературні, мистецькі центри української діаспори.

Питання з III блоку питань. Незалежна Україна: державотворення, розвиток демократії, ствердження української політичної нації

1. Проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р.: історичні обставини та міжнародно-правові підстави
2. Державотворчий процес: формування нової системи органів законодавчої та виконавчої влади.
3. Конституція України 1996 року про систему управлінсько-правового устрою держави.
4. Конституція України 1996 року про комплекс прав та обов'язків громадянина.
5. Захист Батьківщини як конституційний обов'язок громадянина
6. Творення засад правової держави та громадянського суспільства.
7. Механізми реалізації прав і свобод громадянина в професійній, науково-технічній та мультикультурній сферах.
8. Ринкові реформи та формування нової системи національної економіки й господарювання.
9. Трансформації в суспільній системі та соціальній структурі населення.
10. Реформування сектору безпеки і оборони суверенної України. Участь України у міжнародних миротворчих місіях.
11. Політика держави у мовно-культурній сфері, щодо національних меншин та зарубіжних українців.
12. Стан науково-технічної сфери пострадянської України.
13. Формування життєвих стратегій та суспільної активності громадянина в умовах економічної багатоманітності та мультикультурності.
14. Особливості молодіжної політики Української держави.
15. Основні напрями зовнішньої політики України в умовах глибинних змін на міжнародній арені.
16. Суперечності у розвитку пострадянської України. Радикальні суспільно-політичні події («Майдани») 2004 та 2014 рр. та їх наслідки.
17. Новітні концептуальні та організаційно-правові засади оборонної політики України.
18. Закон України «Про основи національного спротиву» від 16 липня 2021р. Становлення системи національного спротиву.
19. Особливості реформування та розвитку Сил оборони України в умовах викликів воєнного стану.
20. Сили оборони України у відсічі агресії Російської Федерації

